

БОРА ЂОРЂЕВИЋ – КАНТАУТОР

Бора Ђорђевић се током вишедеценијског бављења преваходно рок-музиком, показао као врстан писац, композитор и извођач музике. Свестраност и креативност остварио је пишући за извођаче – солисте, као и за групе најразличитијих музичких праваца и стилова, компонујући музику за позориште, музику за децу, навијачке песме, и музику за многе друге прилике.

Кључне речи: поезија, песме, књиге, музика, рок, аутор, кантаутор, идеја, стил, жанр.

1. Увод

Ове године, 15. августа, група „Рибља чорба” слави 40. рођендан. Аутор ових редова је своја прва сазнања о појави Боре Ђорђевића (1952) формирао пре тридесетак година, а то је да је он рокер, вођа групе „Рибља Чорба”, и данас општепознати у народу као Бора Чорба. Касније, сазревајући као човек и неко ко има интересовања према различитим видовима уметности, нарочито према поезији, упознала сам Бору Ђорђевића – песника и писца, аутора десет књига.¹ Данас се о њему говори као о

1 То су књиге: „Равнодушан према плачу” (1985), „Хеј, Словени” (1987), „Нећу” (1989), „Психопата и лопата” (1997), „Срби без муке” (2001), „Бребуси” (2003), „Радне верзије” (2007), „Шта је песник хтео да каже?” (2011), „Дебела трагедија” (2014) и „Пусто острво” (2017). Заједно са Мишом Алексићем написао је књигу „Уживо! Аутобиографија” (2012).

„модерном трубадуру”.² Но, Бора Ђорђевић је још много тога: он је оснивач музичких група, певач и свирач, он је аутор музике за филмове, позоришне представе и друге форме стваралаштва, он је кантаутор, глумац.³

Шта може ново да се каже о једној стваралачкој громади као што је Бора Ђорђевић? Шта ново и паметно рећи о писцу о коме је најлепше рекао чувени драмски писац Александар Поповић, између осталог, назвавши га *генијем* у рецензијама које је писао за Ђорђевићеве књиге? Како још истаћи креативну енергију о којој је тако надахнуто говорио академик Матија Бећковић, председник Управног одбора Андрићевог института, назвавши га нашим *Бобом Диланом*, приликом недавне доделе

2 Матија Бећковић, прилог „Бора Ђорђевић се на енглеском језику каже Боб Дилан”, у: „Пусто острво” Боре Ђорђевића; „Арте”, 2017, стр. 191.

3 Филмови у којима се Ђорђевић појавио као аутор музике и аранжер су: „Тесна кожа”, „Тамна је ноћ”, „Лаф у срцу”, „Није него” (са групом „Сунцокрет”) и „Условна слобода”; – као драмски лик: „Џет-сет” (анимирани филм у којем се појавио као један од ликова), „Дабогда црко rock 'n' roll (статиста)”, „Секула се опет жени” (глумац), „Сок од шљива” (глумац). Позоришне представе у којима је музицирао, глумио и статирао: „Исус Христ супер стар” (Атеље 212, 1972, апостол), „Пурпурно острво” (Атеље 212, 1972, статиста), „Дервиш и смрт” (Атеље 212, 1972, статиста), „Баш челик” (Позоришна група Зорана Радмиловића, манифестација „Селу у походе”, 1972, улога брата и цина), „Тон Пејн” (Атеље 212, 1973, статиста), „Цаца у метроу” (Атеље 212, 1973, статиста), потом представа „Бон тон” (Атеље 212, 1974 – написао музику и наступио са групом „Заједно”), „Маратонци трче почасни круг” („Звездара театар” 1981, отпевао је песму), „Сироти мали хрчки” (Подрум Атељеа 212, 1986, аутор текста и музике песама), „Ја ратујем сам” (Вечерња сцена Радовић, 1989, монодрама), „Тамна је ноћ” (Театар 13, 1993, композитор и аранжер), „Москва Петрушин” (Атеље 212, 1996, аутор музике), „Лутка са насловне стране” (Позориште на Теразијама, 1999, аутор музике), и „Заљубљени Деда Мраз” (Позориште на Славији, 2006, аутор текста).

Андрићеве награде Бори Ђорђевићу, за најбољу књигу у 2017. години – „Пусто острво”, а заправо је то награда за животно дело? Бећковић је том приликом истакао да је Ђорђевић почео да се бави поезијом када за њу нико није био заинтересован уколико она није била део композиције, односно песме. Управо овде дотичемо вечиту тему песникове суштине бивствовања, а то је, да је песникова судбина увек била да буде песник, да безусловно ствара према поетским идејама које су се у њему сâмом генерирале у одређеним временским фазама живота. Бора Ђорђевић континуирано ствара пет деценија, иза његовог рада је огроман опус, због чега је Ђорђевић дубоко остварен човек.

За разлику од многобројних песника који поезију третирају као говор надређен другим врстама говора, као сâм по себи стилизован вид уметности, у поезији Боре Ђорђевића присутан је свакодневни говор, једноставан и разумљив. Своју идеју, било да је у питању хумористична, сатирична, социјална или љубавна тематика поезије, Ђорђевић исказује слободним мислима, реалистично, јасним поетским сликама. Показало се да је његова поезија веома прикладна за алтернативно интерпретирање, пре свега, за писање популарних и рок песама. Притом треба указати на то да је песник имао одувек другачији приступ поезији, у односу на то за кога ју је писао. Наведимо само пар примера: Ђорђевић је за Здравка Чолића написао текст песме „Продужи даље” (музику је написао Корнелије Ковач). Песма је строфична, стихови су стандардне комбиноване риме, обликовани у катрене, певају о културном младићу кога воле због популарности, и цела нумера је написана у уобичајеном у то време поп-рок стилу. Наведимо и нумеру „Једино са тобом”, класичну љубавну баладу са албума Неде Украден, чији је текст написао управо Б. Ђорђевић, а музику К. Ковач. С друге стране, песме које је Ђорђе-

вић писао за групу „Рибља чорба” одраз су најслободнијег стваралачког духа аутора, оне су *из душе*, као нпр. песма „Амстердам”, у којој се аутор играо речима, различитим обичајима и менталитетима. У нашем кругу интересовања у даљем току рада биће кантауторске песме Боре Ђорђевића, односно оне за које је он писао и музику и текст.

2. Поезија и музика у песмама Боре Ђорђевића

У свом богатом стваралачком опусу, почев од 1972. године до данас, Борисав Ђорђевић је написао стотине текстова песама за познате музичке извођаче – појединце и групе.⁴ Са групом „Рибља чорба” (основаном 1978. године), у периоду од 1979. до данас, Бора Ђорђевић је снимео двадесет два студијска албума, затим два промотивна албума,⁵ један албум под својим именом,

-
- 4 На овом месту желимо поменути неке од извођача за које је Ђорђевић писао текстове, а то су, између осталих: Бисера Велетанлић, група „Рани мраз” (чији је кратко био и члан), потом Здравко Чолић, Ђорђе Марјановић, Миша Марковић, Неда Украден, Оливера Катарина, Маја Оцаклијевска, Бети Ђорђевић, Мики Јевремовић, Рајко Којић, Душан Прелевић, Оливер Мандић, Викторија, Џибони, Арсен Дедић, Рамбо Амадеус, Жељко Бебек, Биља Крстић, Саша Локнер, Џези Бел, Дејан Цукић, Прљави инспектор Блажа, Оливера Драгићевић, потом Зоран Марковић, Жељко Савић, Вицко Милатовић, групе: „Жетва”, „Кербер”, „Генерација 5”, „Легенде”, „Резервни точак”, „Крвна група”, „Шармерке”, „Минђушари”, „Браћа са Динаре”, „Балкан”, „Вожд”, „Dr Crnac”, „Joe coyle band”. Ту су и навијачке химне које је снимео са Нелетом Карајлићем и посебна издања навијачих песама, као и музика за кладионице. У сарадњи са „народњацима” поменимо следећа имена: Шабан Шаулић, Изворинка Милошевић, Тозовац, Зорица Марковић, Срећко Јововић, Баја Мали Книнца, Дара Бубамара, Цеца Ражнатовић.
- 5 То су: 1. „Радио емисија”: Разговор са Б. Ђорђевићем – Мртва природа – разговор водио Зоран Модли 1981. године; 2. „10” – 10 одабраних композиција снимљених до 1987. године.

потом, снимео је и седам албума у извођењима уживо, а у припреми је и нов албум. Писао је песме за дечије позориште, сарађивао са хором „Колибри” и многим другим значајним уметницима и ствароцима.⁶

Пишући овај рад нисмо могли а да се не запитамо – ко је најбољи коментатор стваралаштва Боре Ђорђевића, да ли је то његов савременик – сапатник у бенду и колега, или је то неко из публике – обожавалац његове музике, онај који је одрастао уз њу? Или је то можда музички критичар који се бави популарним правцима музике некада и сада? Све је драгоцено, свако ново виђење и „читање” савремене уметности, нарочито од стране живих сведока, савременика. Само савременици могу да дају онај прави утисак, реално и душевно сведочанство о деловању уметности у времену њеног стварања и постојања.

Овај пут се писац ових редова оглашава као неко ко је седмдесетих и осамдесетих година прошлог века одрастао уз Чорбине песме, неко ко је деведесетих доживео рат и у тим годинама младости и ратних времена слушао о патњи домовине – у његовим мелопоетикама, и ко је, учећи о традиционалној и уметничкој музици, проналазио у Ђорђевићевој актуелност која и дан-данас траје.

Када су у питању поп или рок музика, треба имати у виду да сваки реципијент примети оно што му се исконски свиђа и то региструје као стваралаштво одређеног човека. Припремајући се за овај рад, размишљала сам

6 Многобројне занимљиве податке пронашли смо на званичном сајту групе „Рибља чорба”, потом на порталу www.opusteno.rs/biografije, у тексту: „Биографија: Борисав Ђорђевић – Бора Чорба”. Такође се велики број информација може наћи на различитим порталима и страницама, као што су WIKIPEDIA и друге. Међутим, детаљно и са много емоција о свом животу пише и сâм уметник, Бора Ђорђевић, у књизи „Шта је песник хтео да каже”, чије је последње, Друго издање објавио лист „Вечерње новости” 2011. године.

о томе да сам расла са музиком Боре Чорбе, такорећи са сваким албумом. Али, тек сад, читајући биографске податке, схватам колико је тај стваралац креативан и вредан. Колико је тога написао, компоновао – чак више за друге него за себе. Поражавајуће је то сазнање да заправо људи који живе у ери уметника, нису свесни његовог опуса, јер се сваки дан муњевином брзином све мења, додаје, ствара ново, а реципијент упија само оно на шта „налетити” у ходу, што му се сервира путем медија, што његови рецептори у том моменту региструју као лепо, занимљиво или интригантано, док оно што није чуо, није знао да постоји, остаје заиста непознаница.

2.1. Неке од песама које је Б. Ђорђевић написао за разне извођаче и групе

Почетком седамдесетих година прошлог века у некадашњој држави (СФРЈ) пратили су се музички трендови претежно британске и америчке музике. Били су популарни различити правци „увезени” из света: у диско музици међу најпопуларнијим групама била је „Бони М”, затим, слушани су акустичари Боб Дилан, Леонард Коен, група „Сајмон и Гарнфанкл”, на нашим просторима појавила се читава плејада надарених кантаутора – певача популарне музике, као што су, између осталих, Оливер Драгојевић, Кемал Монтено, Арсен Дедић, певачи Бети Ђорђевић, Здравко Чолић и други. С друге стране, постало је модерно мешати народни звук и мотиве са поп и рок стилем. У Босни је Неда Украден пласирала међу првима такве песме, да би затим примат узела група „Бијело дугме”, промовишући тзв. пастирски рок дуж целе земље, са врхунцем на концерту 1977. код Хајдучке чесме у Београду. Основано је више група које су свирале

тзв. прогресивни рок по узору на британске и америчке групе, као што су: „Ўи група”, „Корни група”, „Смак”, „Тајм”, потом, „Парни ваљак”, „Леб и сол”, „Галија”. Тзв. хард-рок су изводиле групе „Дивље јагоде” и „Ватрени пољубац”. Супротно овим врстама група, у којима је царовала електрична гитара, с друге стране основане су акустичарске групе (у којима је музика свирана на акустичним гитарама, гудачким инструментима, флаути), као што су: „С времена на време”, „Породична мануфактура црног хлеба”, „Други начин”, „Лутајућа срца”, а ту се нашао и Бора Ђорђевић, који је основао акустичарску групу „Заједно”.⁷ Од тог момента до данас он је показао велики песнички потенцијал, као и музичку радозналост и креативност, приликом употребе своје песничко-музичке инспирације у различитим музичким и сценским жанровима. Да кажемо неколико реченица о првом хиту групе „Заједно”.

Песма „Визија” снимљена је 1974. на првом синглу (заједно са песмом „Горо моја”) тек основане групе „Заједно” у којој је Ђорђевић наступао неколико година. У песми „Визија” – клавирски увод је разиграног покрета и помало цезиран и подвучен ритам секцијом, а затим следи краћи гитарски увод. Тема је љубавна, подвучена молским тоналитетом. Темпо песме је умерено лагани. Поетски текст је изложен силабично – један

7 Акустичарску групу „Заједно” основао је Бора Ђорђевић 1972. године. Осим Ђорђевића, чланови групе били су: вокали – Вукица Стефановић, Гордана Стефановић и Ивана Качунковић, потом Ђорђе Петровић – клавијатуре, и касније Драгослав Вучковић – акустична гитара. Понекад је са њима певао и Ненад Стекић, тада европски првак у скоку у даљ. Њихов први хит из 1974. био је песма „Острво цвећа” – текст Зорана Модлија, а музика Боре Ђорђевића. Песма је на синглици снимљена и у варијанти на енглеском језику. Исте године је објављен први званичан сингл „Визија” и „Горо моја” (ППП РТБ).

слог речи на један тон, са ретким мелизмима у рефрену. Бора Ђорђевић пева соло-партију о својим жељама да се врати изгубљена љубав, да се врати оно што је било некад, а затим те идеје понавља са групом вишегласно. Рефрен певају сви заједно. Одмах се чује да постоји дијалог музике и текста и да музички ток прати природне акценте речи, а та карактеристика ће пратити Ђорђевићево стваралаштво током целог креативног периода до данас. Поводом издања овог сингла, 24. 07. 1974. године, Зоран Модли је за први сингл групе „Визија” написао пропратни текст, у којем, између осталог пише:

„Кад је о групи 'Заједно' реч, они ништа не раде на срећу. Води их заједничко надахнуће – композиторски дар Боре Ђорђевића (21), одмереност у аранжманима Ђорђа Петровића (21), свестраност плавокосе Иване Качунковић (19) и враголасти шарм сестара близнакиња, Гоце и Вики Стефановић (18)”. У наставку Модли истиче и учешће бубњара Велибора – Боке Богдановића, соло и бас гитаристе Љубомира Седлара (обојица из групе „Опус”), и гитаристе Саше Бијелића. У визији Зорана Модлија, група „Заједно” ће остварити велике успехе наредне четири године. Са ове дистанце видимо да је група била активна у различитим пројектима до 1975. године. Са Модлијем је Ђорђевић имао веома успешну сарадњу, чак је са њим исте године основао групу „Хајдук Станко и јатаци” и за први сингл ове групе написао је текст и музику обе песме.⁸

8 Године 1975, Бора Ђорђевић оснива са Зораном Модлијем групу „Хајдук Станко и јатаци”, коју чине: Бора Ђорђевић (акустична гитара и вокал), Зоран Модли (вокал), Роберт Немечек (бас), Љуба Седлар (гитара), Зоран Мугоша (клавијатуре) и Момчило Вуковић (клавијатуре). Бора Ђорђевић је био творац текста и музике првог њиховог сингла, који је објављен 1. априла 1975. године. Уз рад са овом групом, Ђорђевић наставља сарадњу гостујући на албуму групе „Заједно”, када је гостовала и „Корни група” (ППП РТБ).

Са „Сунцокретима”⁹ 1976. године Ђорђевић пише више текстова, и такође снима кантауторску песму „Gili gili blues”. Ова песма веселог поетско-музичког садржаја „Gili gili blues” је строфична, а њен поетски текст је обликован у дурску мелодију валцеричног карактера. Текст песме је љубавни, а његов шаљиви карактер подвучен је рефреном „Гили гили”, ласцивним подсећањем на неко прошло време. Због истовременог оглашавања учешћа више гласова, Боре Ђорђевића и осталих вокала из групе, и стварања ефекта кабаретске атмосфере, ова песма звучи као позоришни шлагер.¹⁰

Почетком 1977. године Бора Ђорђевић гостује на албуму Зорана Модлија „Летећа дискотека”, са канта-

9 Групу „Сунцокрети” основали су у Београду 1975. године Бора Ђорђевић и Ненад Божић – вокали и извођачи на акустичним гитарама, као и певачице – Снежана Јандрлић и Весна Ракочевић. Када је Весна Ракочевић прешла у групу „Здрaво”, у „Сунцокрете” су стигле Горица Поповић и Биља Крстић (вокали), а затим и басиста Миодраг Бата Сокић. По издавању првог албума, стални чланови групе постају и клавијатуриста Душко Нико дијевић и бубњар Љубинко Милошевић. Док је Бата Сокић био у војсци, мењао га је Бранко Исаковић. Група је активно деловала у периоду од 1975. до 1980. године, потом су били активни у мањим пројектима 1995. и 2011. године. Учествовали су у пројектима других популарних група тог времена, и појављивали се на фестивалима. Група је објавила албум „Моје бубе” (1977), и синглове: „Кара Мустафа” / „Море туге” (1975), „Где ћеш бити лепа Кејо” / „Пусто море, пусти вали” (1976), „Rock 'n' Roll duku duku” / „Gili gili blues” (1976), „Ој, невене” / „Текла вода” (1976), „Имам песму за све људе” / „Човек кога знам” (1978), „Длакаво чудо” / „Ноћна птица” (1979), „Свиће нови дан” / „Твоја мама гунђа против мене” (1979).

10 Треба истаћи да је интересовање Боре Ђорђевића и његових колега из групе „Сунцокрети” за различите музичке жанрове било евидентно велико. Довољно је уочити да је група у кратком временском интервалу снимила више поп-балада, па рок-песму „Rock'n'roll duku duku”, песму тзв. пастирског рока „Мој ђердане” и позоришно-кабаретску „Gili gili blues”.

уторском песмом „Буги вуги за диск цокеја”. Песму пева Зоран Модли. Песма почиње припевом „Буги вуги”, а онда следи излагање строфа и рефрена. Чини се да је Ђорђевић веома водио рачуна о специфичном гласу Зорана Модлија и његовом стилу. Песма врви од врцавих, духовитих детаља, као што су: звиждуци, узвици између стихова – „Јао”, „Аха”, „Ммм” и „Буби бу” на крају песме...

Почетком 1977. године, Ђорђевић за „Сунцокрете” пише две кантауторске песме: „Овог лета једна чета” и „Балада о лепој Роси”, док се крајем 1977. године, на албуму „Бубе” групе „Сунцокрети”, Бора Ђорђевић јавља као кантаутор песама: „Моје туге”, „Вук и крава”, „Пошаљи ми писмо” и „Успаванка”. Песма „Моје туге” је љубавна песма најбољег карактера. Слушајући ову песму привукао ме је текст који је препун ликовних приказа – од уласка у добро познату собу, до ситница у њој. Прича тече полако и преко детаља сазнајемо о љубави које више нема. Музика у потпуности подржава поетске слике, она такође прича причу – песничке строфе су формиране у лагане музичке реченице на молској основи, док је део рефрена, више пута поновљен стих „О, моје туге”, подвучен дурским седмим ступњем природног мола. На овом месту треба истаћи да Ђорђевићев музички језик у песмама веома често подразумева коришћење природног мола, те дурске доминанте у хармонизацији каденце у мелодији. То је звучно обележје већине његових молских песама. Но, вратимо се албуму „Бубе” и неким песмама шаљиве тематике. То је песма „Вук и крава” – динамична, духовите поетске слике, у којој крава пасе траву, јер је трава „бадава”. Деоницу краве певају женски вокали ансамбла, док деоницу вука пева Бора Ђорђевић. И песма „Пошаљи ми писмо” говори о љубави на шаљиви начин. Заправо, песма се бави свакодневним „проблемима” у љубави – несигурношћу и љубомором. Женски вокали певају строфу у којој траже да драги пошаље писмо и јави где је, док Бора Ђорђевић

пева мушки одговор који такође помало зрачи љубомором. Међутим, у питању је ипак шаљив текст, строфично изложен, третиран је претежно силабично, а обогаћен доста упечатљивом клавирском деоницом. Насупрот овим песмама, песма „Успаванка” је духовни парњак песми „Визија” коју је раније Ђорђевић испевао с групом „Заједно” – носи исту патину патње, призивак наде, поглед у будућност. Први део строфе пева Бора Ђорђевић, а други део, који има и улогу рефрена, певају женски вокали. На крају целине, Ђорђевић пева закључни стих „Сањај, бићу крај тебе”. Између строфа је инструментални увод, а у његовом последњем појављивању се убацују и вокали неутралним слогом. Мелодија строфе песме је нежна, елегична, обликована у две поновљене реченице које излажу поетски текст. Рефрен пласира увек исти текст који изводе женски вокали у вишем гласовном регистру. Цела песма је компонована у молу, у хармонској пратњи увода чује се и фригијски обрт. Строфе су у природном молу, док је женски рефрен компонован вишегласно и озвучен веома богатим тонално-хармонским планом у оквиру хармонског мола. Ово је била изузетно популарна песма у време настанка и деценијама касније.

Осамдесете године донеле су различите трендове у музици наших простора. Југословенски музичари имали су отворен прозор у свет и у том моменту слушали су најразличитије музичке правце. На нашим просторима биле су популарне америчке и британске групе мекшег фанки, поп-рок звука, као што су „Duran Duran”, „Ultravox”, „Queen”, „Eurythmics”, „Genesis”, потом ту су моћне рок групе „Rolling Stones”, „U2”... Слушале су се и емотивне песме Боја Џорџа, Елтона Џона, Џорџа Мајкла, Стинга и многих других, али и италијанска поп-шлагер музика, касније поп музика која је доста утицала на хрватску музичку поп сцену. Осамдесете године прошлог века у бившој СФРЈ почеле су у знаку панка, који

се у назнакама тзв. новог таласа појавио и у Београду и Загребу. Бунтовничке поруке садржане су у свим песмама са плоче „Пакет аранжман”, а чији су аутори-извођачи биле групе „Шарло акробата”, „Идоли” и „Електрични оргазам”. Од групе „Шарло акробата” убрзо настају групе „ЕКВ” и „Дисциплина кичме”, а касније су биле популарне групе „Пекиншка патка” и „Панкрти”. Осим њих, истицале су се и групе „Хаустор” и „Прљаво казалиште”, као и групе „Лабораторија звука”, „Филм” и „Азра”. У исто време, у Сарајеву су деловале групе тзв. *Сарајевског новог примитивизма*: „Плави оркестар”, „Забрањено пушење”, „Елвис Џ. Куртовић”, „Бомбај штампа”, и потом и групе: „Црвена јабука”, „Хари Мата Хари”, „Валентино” и „Мерлин”. Ипак, имајући у виду тадашње скале мерила популарности (топ-листе и висину продатих тиража плоча), најпопуларније групе биле су: „Бијело дугме”, „Рибља чорба”, Бајага са „Инструкторима”, „У шкрипцу”, „Пилоти”, „Последња игра лептира”, „Аеродром”, „Парни ваљак”, Масимо Савић са групом „Доријан Греј”. Осим овако богатог спектра музичких извођача различитих праваца, појавила се и читава плејада фантастичних певачица и певача који су неговали електро-поп и рок музику: Марина Перaziћ са групом „Денис&Денис”, Ања Рупел са групом „Video sex”, Викторија, Беби Дол и други.

Крајем седамдесетих и током целе деценије осамдесетих година прошлог века Бора Ђорђевић своје интересовање усмерава највише на рад са својом групом „Рибља чорба”. Са њима објављује чак девет студијских албума: „Кост у грлу” (1979), „Покварена машта и прљаве страсти” (1981), „Мртва природа” (1981), „Бувља пијаца” (1982), „Вечерас вас забављају музичари који пију” (1984), „Истина” (1985), „Осми нервни слом” (1986), „Ујед за душу” (1987), „Прича о љубави углавном угњави” (1988).

Што се тиче кантауторског рада и сарадње са другим музичарима у региону, познато је да је Ђорђевић у

септембру 1981. године снимиио на албуму „Индекс 202 – 1” кантауторску песму „Ја сам сасвим изгубио наду” (ППП). Убрзо после тога, године 1982, Ђорђевић пише текст песме „Џо банана”, на музику Момчила Бајагића, у изведби групе „Рибља чорба”, и песму објављује на албуму дечије музике под насловом „Колибри”. Песма је осмишљена као забавна музичка прича и „Рибља чорба” и хор „Колибри” су је маестрално приказали, што је био подстрек за Бору Чорбу да се у будућности поново прихвати дечије уметности.

Године 1982, Бора Ђорђевић се појављује на албуму „На оштрици бријача” Душана Прелевића, између осталог, као кантаутор следећих песама: „Скривен у свом ћошку” и „Киша пада у зиданом мосту”. У песми „Скривен у свом ћошку” Ђорђевић прича љубавну причу из угла остављеног мушкарца који утеху тражи у пићу и самоћи, а певач Прелевић својим гласом то верно представља. Нумера је строфична и сваку строфу чини део „приче” мушкарца који је остављен и који описује супарника који је отео његову љубав. Строфа је обликована у низ музичких реченица развијених на молској основи. У рефрену, на дурској основи, описана су осећања „приповедача” и његове недоумице. Емоције су текстуално огољене на типичан „Борин начин” – искрено, онако како осећају сви остављени, али о томе нерадо говоре. Остаје да лебди питање „Како ћу сутра?”, а музика подвлачи ова и друга питања. У другој поменутој песми – „Киша пада у зиданом мосту”, истакнуту улогу има инструментализација веома модерног звука. Заправо, истиче се хроматика у хармонској подлози, што доприноси утиску звучне архаичности и психоделије у уводном делу. Тиме је и пажња слушаоца усмерена на поетски текст који на почетку осликава туробну кишну атмосферу у којој ће бити даље испричана љубавна прича: док пада киша, док се мути река, он је пристигао возом да сретне вољену жену; муче га сумње – да ли ће драга стићи, да ли ће уопште доћи... Ово је

изузетно дирљива поезија која би се јако лепо говорила и без музике. Две строфе обликоване свако у два катрена (А, В) у којима се стихови римују по принципу: ас bd (односно, први и трећи, а други и четврти). У делу А поетски катрен обликован је у једну музичку реченицу са спољашњим проширењем (јер је и текст последњег стиха поновљен). У делу В је катрен обликован у период у којем је такође поновљен последњи поетски стих.

Приликом објављивања првог албума групе „Легенде”, под називом „Дођи друже”, Ђорђевић се као кантаутор појавио са песмама: „Скид’о сам јој звезде с неба” и „Побратиме побро мени није добро”. Друга наведена песма у уводу носи потпуно „народњачки” звук, као у тзв. двојкама. Да не пише на плочи да је компоново Ђорђевић, могло би се помислити да је у питању новокомпована народна песма, проистекла из бећараца. Одмах у првој вокалној а саррелла појави мушког хора чује се клапски звук. Текст је шаљив, бећарски, бекријски, а звук равнице дочаран је пратњом гитара и тамбурица. Мелодијско-ритмички ток је разигран, темпо брз, све у циљу истицања сатиричне представе коју носи текст на почетку сваке строфе: „Шта да радим, жена ме нервира?”. Ти први стихови су дати на хармонијама тонике и доминанте дурске основе. Наредни текст – образложење због чега га жена све нервира – дат је у хармонском пољу субдоминанте, а након полукаденце, нова строфа почиње опет у тоничном пољу дурске основе.

Први излет у позоришну уметност десио се крајем 1986. године. Ради представе у Атељеу 212, Бора Ђорђевић је формирао групу „Сироти мали хрчки”, написао је сонгове које је у представи отпевао заједно са глумцима. Песме је одсвирао Видоја Божиновић Џинџер. У студију Енца Лесића „Друга маца” снимљене су укупно четири песме за позоришну представу, за које је текст и музику написао Бора Ђорђевић. То су песме: „Хро-

нична досада”, „Зашто куче арлауче”, „Пацови (ставите на уста ханзапласт)” и „Сироти мали хрчки”. Снимљен материјал објавио је почетком јануара 1987. године ПГП РТБ. Строфична песма „Пацови”, са текстом поучног садржаја, брзо је освојила публику. Ђорђевић духовите поетске слике обликује у три строфе, свака је састављена од катрена (након излагања, строфа – катрен се одмах понавља). У катренима се стихови римују по принципу: *ac bd*. У рефрену се, пак, римују: *ab cb*. Интересантно је да свака строфа „на уво” делује потпуно симетрично. Међутим, када се преброје слогови у стиховима, долази се до сазнања да не постоји универзална мера за све стихове, тј. они нису сви исте дужине (осмерци или десетерци, што је најчешће), већ су, у односу на певани текст најразличитијих дужина: час је стих осмерац, па једанаестерац, па десетерац... Заправо, песник пише онако како диктира говор – ово и јесте једна од заштитних знакова Ђорђевићеве поезије. Једина симетрија је у рими на крају стихова. И музички је успостављена симетрија: строфе и рефрени су обликовани у музичке реченице које завршавају аутентичном каденцом на дурској тоналној основи. У песми „Хронична досада” чак је и увод помало „флегматичан”, а прича о досади је спроведена респонзоријално – смењује се соло-глас са групом певача. Рефрен „Хронична досада...” пева група певача, док се незадовољни главни лик – солиста, јавља у виду коментатора који пева свој коментар као наставак рефрена. Ефекат досађивања дочаран је комичним глумом – зевањем, хркањем, звиждукањем, односно, свиме што подсећа на поспаност и летаргију. И након дужег ефикарања, музичко-драмски ток се прекида... Са истог албума веома популарна постала је нумера „Зашто куче арлауче”. Прву строфу рецитује солиста – три стиха обликована су у музичку реченицу. Насловни рефрен је такође мелодизиран у музичку реченицу, група певача га пева четири

пута. Између две строфе је уметнут форшпил соло-гитаре, а затим уводни одсек. Занимљиво је то да сваку строфу чине по три стиха и ни један једини од њих се не римује са било којим у строфи. Међутим сваки стих је осмерац дељив на два дела од по четири слога, при чему се те половине римују. Ни у рефрену нема симетрије – рефрен чини стих једанаестерац, дељив по слоговима на 7+4, при чему се римују завршеци делова стиха: „Ја не знам зашто ку-че + ар-ла-у-че”. Након овог пројекта, у периоду од 1995. до 1998. године, Ђорђевић је учествовао као певач у неким Мандиним пројектима за децу, а крајем 1998. године се појавио као кантаутор песме „Школу су ми смислили одрасли”, и аутор текста песме „Дембелија”, објављених на албуму „Манда” (City records). У овом периоду посебно га привлачи позориште као сцена.¹¹

Почетком 1990. године још увек смо живели у СФРЈ, заједничкој држави, те су наши уметници слободно гостовали у иностранству, а страни долазили код нас (Бајага је нпр. гостовао у Темишвару, док је Дејвид Боуви одржао концерт у Загребу).¹² Тих година у Београду слушале су

11 Осим учешћа у дечјем позоришту, Бору Ђорђевића привући ће оперски жанр, те ће се појавити у рок-опери Владимира Милачића „Креатори и креатуре”, где ће певати песму „Датум-печат” (1988, ПГП РТБ). Такође ће 1987. заједно са Арсеном Дедићем и многобројним гостима, одржати концерт у Позоришту на Теразијама. За позоришну представу УПЦ Вук Караџић Култ – „Тамна је ноћ”, Ђорђевић је препевао текст и отпевао га на постојећу мелодију руског композитора Н. Богословског, коју је раније снимео Марк Бернес. Многобројна гостовања и књижевне вечери остале су забележене трајним видео и аудио снимцима, као што је нпр. књижевно вече из Клуба студената технике у Београду, под називом „Бора Ђорђевић прича глупости” (1. издање 1988. године, реиздање 1997).

12 О музичком животу на нашим просторима деведесетих година прошлог века интересантно пише новинар Иван Ивачковић у књизи „Писма из тајног града (О музици у животу и животу у музици)”; „Лагуна” 2014.

се песме Принса, Бруса Спрингстина, Мараје Кери, групе „Ace of Base”, „All 4 One”, „Big mountain”, и многих других извођача претежно америчке рок и поп музике. Ђорђевић је на нашим просторима такође сарађивао са различитим групама и певачима модерног звука. Током 1996. године гостовао је као певач на албуму „Права ствар” групе „Ps Baby face”, док се на албуму певача „Run Go” појавио као аутор више текстова, и као кантаутор песама: „Пријатељу доведи свираче”, „Љубав и мир” (City records).

У 2007. години Бора Ђорђевић се појављује као кантаутор песме „Кроз трње до звезда” коју је на Радијском фестивалу отпевао Најда са групом „Deliverance”. Песму су аранжирали и одсвирали чланови групе „Рибља чорба”. Ова песма као да се враћа некадашњем рок звуку са почетка осамдесетих година, а певач Најда својим гласом и појавом доста верно преноси Ђорђевићеву енергију. Песма је строфична, при чему се у свакој строфи – катрену римују стихови по принципу: *ab cd*, док се у рефрену римују по схеми: *ac bd*. Строфу чини низ од осам стихова (осмерци и деветерци), изложених низом поновљених мелодијских мотива. Рефрен је обликован у музички период заокружен аутентичном каденцом. Након друге строфе дат је форшпил електричне гитаре, који има агогичку улогу, њиме је крешендиран музички ток, а сâмим тим је подвучено и наредно понављање рефрена. Осим описаних Ђорђевићевих пројеката у сарадњи са најразличитијим уметницима региона, истичемо да је од 1978. до данас већину свог ауторског рада посветио групи „Рибља чорба”.

2.2. У групи „Рибља чорба”

Пре четрдесет година основана је група „Рибља чорба”. Није чудо што је за овако дуг период група објавила двадесет два студијска албума, седам албума

снимљених уживо, потом два промотивна албума, један албум под именом Боре Ђорђевића и учествовала у многобројним пројектима других извођача и група у региону. О њиховом раду исписани су бескрајни редови – у многим књигама, часописима, хроникама, телевизијским емисијама.¹³ У почетку, групу чине чланови тадашње поставе групе „S. O. S. ”, а то су: Бора Ђорђевић (вокал), Мирослав Алексић – Миша (бас), Радислав Којић – Рајко (гитара), Мирослав Милатовић – Вицко (бубњеви). Осим Којића, који је временом напустио групу, данас су пристуни сви наведени чланови, уз Видоју Божиновића – Џинџера (електрична гитара) и Николу Зорића (клавијатуре), а последње четири године ту је и моћан вокал, Јован Јефтић (који је и фронтмен групе „Чика Јова и Змајеви”).¹⁴ Осим Боре Ђорђевића – писца и композитора, већина чланова групе показала је таленат за компоновање, пишући музику за многе Ђорђевићеве хит-текстове.

Албуми од краја седамдесетих до краја осамдесетих година прошлог века:

Прве године рада са „Рибљом чорбом” обележиле су песме рок и хард-рок звука, друштвено оријентисане, провоцирајућих текстова. Управо такав је албум „Кост у грлу” (1979), који је продуцирао Енцо Лесић, и снимио у Сту-

13 Поменимо књиге ове групе: „Сећање, први концерт, Рибља чорба, Ташмајдан” (брошура, 1979), „Рок песмарица, Рибља чорба – Текстови и акорди” (песмарица, 1983), „Рибља чорба /К.А.М.Е.Н.К.О./” (брошура, 1991), „Двадесет година Рибље чорбе” (књига, 2000), Мирко Јаковљевић: „YU rock легенде, Рибља чорба” (књига, 2002), Ненад Стевовић: „Погледај дом свој анђеле, Рибља чорба” (књига, 2005), Вицко Милатовић: „Чорбографија” (књига, 2005).

14 Током четири деценије постојања, кроз групу су прошли и: Момчило Бајагић Бајага, Владимир Голубовић, Никола Чутурило, Зоран Илић Илке, Зоран Дашић, Владимир Барјактаревић.

дију 5, за ПГП РТБ. Иако су текстови песама дигли велику прашину, иако су мењани наслови песама и санкционисани делови текста, неки од и данас великих хитова радо се слушају и певају, то су кантауторске песме: „Рокенрол за кућни савет”, „Егоиста”, „Ја сам она иста будала”. За легендарну песму „Остани ђубре до краја” текст је написао Бора Чорба, а музику Миша Алексић.

Наредни албум истог звука је албум „Покварена машта и прљаве страсти” (1981), снимљен је у студију „Друга маца” за ПГП РТБ, а продуцирао га је Енцо Лесић. На албуму су били све хит до хита, а од кантауторских песама Боре Чорбе: „Врло, врло задовољан тип”, „Неке су жене пратиле војнике”, „Хајде сестро слатка” и „Лак мушкарац”.¹⁵ Аутору ових редова је најдража песма „Остаћу слободан”, заједничка песма Боре Чорбе и Мише Алексића, не само због текста који може да симболизује слободу на најразличитије начине – кроз причу слободног духа које неће да се емотивно веже, кроз причу младића који је у војсци, кроз причу појединца заробљеног у систему друштва... Плени тврд рок звук, мелодија која је хармонизована класичним хармонских везама у оквиру хармонског мола и рефрен који понављањем добија химнични карактер.

Сећам се да када се појавила песма „Пекар, лекар, апотекар”, чувена рок химна са албума „Мртва природа” (1981), најтиражнијег албума групе „Рибља чорба”. Моја

15 Текст за популарну песму „Видиш да сам гадан кад сам тебе гладан” написао је Бора Ђорђевић, а музику Рајко Којић. Са овог албума, аутор музике за Чорбине текстове песама „Немој срећо, немој данас” и „Два динара друже” је Момчило Бајагић. Бајага је такође написао музику и за следеће Чорбине текстове песама: „Ево ти за такси”, „Не веруј жени која пуши Дрину без филтера (остави је)”, „Казабланка” и „Мангупи вам кваре дете”. Као кантаутор на албумима „Рибље чорбе” Бајага се појавио са песмама: „Ја сам се ложио на тебе”, „Baby, Baby, I don't wanna cry”, „Музичари који пију” и „Кад ходаш”.

генерација је похађала ниже разреде основне школе. Тада ми је тај текст деловао забавно – игра речи је чинила да сви ми, деца, пажљиво слушамо и памтимо стихове. Заправо, нисмо је ни певали, јер музика овде није на првом месту, већ текст који се излаже. Аутор текста и музике ове песме је Бора Чорба, као и љубавних песама „Нећу да испаднем животиња” и „Волим, волим жене”. Ђорђевићеву ерудицију и интересовања, а поготово креативност налазимо у песми „На западу ништа ново” – за њу је текст написао листајући новинске наслове, а и сâм наслов је цитиран са Ремаркове истоимене књиге. Музика је једноставна, у функцији што бољег представљања садржаја. Текст је третиран силабично и мелодијски акценти у потпуности прате природне акценте речи. На овом албуму су се као аутори потписали и Бајага – као кантаутор песме „Ја сам се ложио на тебе” и као аутор музике за песму „Одлазак у град” заједно са Мишом Алексићем. Албум је продуцирао Џон Мекој, а издат је за ПГП РТБ.

Албум „Бувља писаца” је издат 1982. године. Рок звук песама обogaћен је и акустичним инструментима, као што су жичани и дувачки инструменти. Издвојио се кантауторски хит „У два ће чистачи однети ђубре”¹⁶. Са истог албума, Ђорђевићеве кантауторске сатиричне песме „Слушај сине, обриши слине” и „Како је лепо бити глуп” (као и заједничке песме „Правила, правила”, „Ја ратујем сам” и „Кад ти се на главу сруши читав свет”) инспирисане су периодом служења војске и социјално-политичким приликама.¹⁷ Песма „Како је лепо бити глуп” писана је у времену када је генерацијама био зацртан животни

16 За популарну песму „Драга не буди педер” текст је писао Бора Чорба, а музику Вицко Милатовић. Такође је песма „Добро јутро” заједничко дело Боре Чорбе (текст), Бајаге и Мише Алексића (музика).

17 Неке од ових песама нашле су се у филмовима „Тесна кожа” и „Лаф у срцу”.

пут у својој земљи. Иронија у стиховима да је боље бити глуп и ништа не знати, радити по одређеном систему и аутоматизму, још је актуелнија данас, када је живети и преживети већ довољан стрес. Ђорђевићев глас сâм по себи звучи овде иронично и подвлачи атмосферу летаргије – почетна, дурска мелодија са насловним стихом је развучена, успорена, прати окситонију и баритонију поетског текста. Та музичка реченица се стално понавља као завршни припев – иронични закључак, док се између пласира музичко-поетски део на акордима субдоминантног поља – текст о онима који су „давно у машини”.

Пети студијски албум „Рибље чорбе” – „Вечерас вас забављају музичари који пију”, објављен је 1984. године. Албум чистог рок звука (у издању „Југотона” продуцирао је Корнелије Ковач), није постигао велики продајни тираж. Међутим, убрзо, марта 1985. године, група објављује албум „Истина” који продуцира Џон Мекој, за ПГП РТБ. Овим албумом група се поново винула у висине популарности на нашим просторима, а Бора Чорба је, због своје несвакидашње појаве и креативности, био називан у разним медијима као „београдски Брус Спрингстин”, „Мик Џегер” и „рок мамут”. Поменимо Ђорђевићеве кантауторске песме које су се нашле на албуму „Истина”: „Погледај дом свој, анђеле”, „Дворска будала”, „Хлеба и игара”, „Сачекај”. Истаћи ћемо и заједничке песме за које је Бора Чорба писао текст, а различити чланови групе музику: „Нећу да те волим” (музика: Чутура и Миша Алексић), „Ајде бежи” и „Ало” (М. Алексић), „Диско мишић” (текст: Б. Чорба и Горан Бреговић, музика: Вицко Милатовић), „Верно псето” (Џинџер). У првој наведеној песми – „Погледај дом свој, анђеле” наслов је дат по истоименој песми „Look Homeward, Angel” Томаса Волфа. У њој је Бора Чорба обрадио добро познати мотив Смрти, и то из аспекта *Танатоса* који симболизује инстинкт Смрти. Чини се да се Бора Ђорђе-

вић – апостол из позоришне представе из његових младачких дана, овај пут обратио анђелу – посматрачу и сведоку опште беде, ратова и пропадању људског рода. Уводно обраћање песника-певача анђелу је састављено од пет стихова обликованих у једну музичку реченицу. Потом иду две нове строфе, свака састављена од пет стихова, обучене у мотивски материјал претходне строфе. Рефрен чине стихови „Анђеле, анђеле, анђеле / руке им огрезле у крв” – што је поновљен последњи стих из претходне строфе. У другом делу песме у рефрену се јавља текст „Анђеле, анђеле, анђеле / шта значи беда, страх и бол”, којим је Ђорђевић направио текстуалну и музичку градацију. На крају се понавља прва строфа – обраћање анђелу и први рефрен. Овом песмом Бора Ђорђевић се показао као пророк будућих немилих догађаја, јер, нажалост, то о чему је певао, задесило је неколико година касније нашу тадашњу земљу. Ђорђевић се овде поставио као неко ко жели да се својим ставом – песмом супротстави свој поменутој мизерији света. Он својим деловањем подсећа на *Ероса* – нагона љубави, животне силе која се супротставља мржњи, окрутности и насиљу, свему што носи енергија *Танатоса*. Осим упечатљивог текста снажних порука, писца ових редова је на првом месту дотакла музика – прелепа развијена молска мелодија, богат тонално-хармонски план заснован на честим модулативним иступањима, упечатљиви контрат почетне соло-строфе над дискретном, скоро акустичарском пратњом у свакој строфи, и наставка ређања строфа у вишегласном аранжману тврдог инструменталног звука.

Наредни албум „Осми нервни слом” (1986) враћа се хард-рок звуку, али је оплемењен и блуз и реге нотама. О томе сведочи Ђорђевићева кантауторска песма „Немој да идеш мојом улицом” и песма „Амстердам” за коју је музику написао Миша Алексић, а комплетном реге звуку допринео је и наступ госта, Едија Гранта. Песма

„Амстердам” постала је врло брзо прави хит, пре свега због „фазонираног текста” Боре Чорбе који сатирично описује Улицу црвених фењера, конзумирање марихуане, уобичајено алкохолисање, али и због веселог звука. Осим поменутих, од кантауторских песама издвојиле су се и „Ту нема Бога, нема правде” и „Црно је доле”.

У албумима „Ујед за душу” (1987) и „Прича о љубави углавном угњави” (1988) налазе се претежно песме љубавне и социјалне тематике. Нема политичких песама, осим духовите песме „Нећу да будем члан мафије” са првог поменутог албума. Ту су још и кантауторски хитови: „Када падне ноћ”, „Не спавај гола” и друге. На албуму „Прича о љубави обично угњави” налази се велики кантауторски хит „Авиону, сломићу ти крила”, а ту су и баладе: „Још једна цигарета пре спавања” и „Напољу”. Заправо, песма „Напољу” је „прича о љубави која обично угњави”, изузетна рок балада у којој песник, у строфи, супротставља своје суморно расположење – лепом дану, певању птица и животу који бруји напољу. Поетска строфа обликована је у низ од две музичке реченице. У рефрену је присутан оптимизам, све је лепо, чак и киша. Рефрен је у форми катрена обликованог такође у две музичке реченице на бази природног мола.

Када се чита, песма „Када падне ноћ” оставља утисак најлепше и најромантичније љубавне песме. Музика фантастично прати причу у строфама, које су музикализоване низом од две поновљене музичке реченице, на молској тонално-хармонској основи. У рефрену је компонована поетска сестина – њен мелодијски ток је развијенији, хармонски план богатији, чиме она музички контрастира материјалу строфа и чини целу композицију још слушљивијом, интересантнијом. За разлику од помало депресивне атмосфере у којој је представљена љубавна патња у претходно описаној песми, у песми „Авиону, сломићу ти крила” љубав је представљена на

духовит начин. Строфе и рефрен су правилно обликовани у катрене, у којима се римују стихови по схеми: *ab cd*. Сваку строфу и рефрен чине по два катрена, компонованих у по две исте музичке реченице. На крају, Ђорђевић понавља стих „Лишићу га његовог живота” разлажући текст на тоновима увек звучно свечаног, каденцирајућег доминантног септакорда, акорда који симболише крај, разрешење, печат композиције, а чиме кантаутор помало театрално карикира љубомору, и тиме још више мами осмех оних који слушају, замишљају и певају песму.

Албуми „У име народа” (Београд, Хала Пионир, 1982), и „Нема лажи, нема преваре” (Загреб, 1985) су први „live” албуми групе. Међутим, на албуму „У име народа” нашли су се многи мега хитови, а међу њима: „Лутка са насловне стране” – која је као синглица први пут била објављена 1978. године за ПГП, заједно са песмом „Он и његов BMW”. Ова песма је била и остала посебна за све генерације. Неоспорно је да осим порука које дирају у срце женских слушатељки, постоји и тај креативни песнички моменат у којем се приказао успешан спој окситоније и баритоније стихова, док музика једноставном мелодичношћу прати тај природни ток стиха. У погледу хармонског језика примећује се да се строфа базира на хармонској вези у оквиру природног мола: I-III-VII-I, док се у рефрену примећује хармонска веза: IV-I-VII-I. Каденцирања су логични завршеци песникових заокружених мисли, односно, етапа у његовој причи.

Албуми из деведесетих година прошлог века:

По издању студијског албума „Коза nostra” (1990) који је продуцирао Александар Хабић, због песме „Тито је ваш” и још неких, Ђорђевић је био оптужен за вређање радничке класе Југославије, али су оптужбе одбачене. Његов рад је био контроверзан, што се огледало у тексто-

вима песама „Жикица Јовановић Шпанац”, „Миливоје ватрогасац”, али је, уједно, његова популарност расла. Са тог албума су се издвојиле кантауторске песме „Ал Капоне”, „Деца” и „Бејби”, као и заједничке песме љубавне тематике: „Ја је гледам како спава” (музика: Зоран Илић Илке) и „Где си у овом глупом хотелу” (музика: Џинџер). Наредни студијски албум – „Лабудова песма” (1992) има антиратни карактер, о чему сведоче песме за које је Бора Чорба писао текст, у сарадњи са члановима бенда и гостима који су компоновали музику, то су песме „Амин” и „Рат је завршен”, а издвојиле су се и елегичне песме „Кад сам био млад” и „Ноћас губим меч (волах те сувише)”. Ту су и кантауторске песме „Док падају главе” и „Јеби га”.

На албуму „Збогом Србијо” (1993), између осталог, нашле су се две обраде популарних песама, то су: „Зелена трава дома мог” – „Green Green Grass of Home” (Том Џонс), и „Данас нема млека” – „No milk today” (група „Herman’s Hermits”). Велики хит са овог студијског албума свакако је Ђорђевићева кантауторска песма „Једино моје”, елегична балада о пропалој љубави. Уводна строфа – катрен изложена је у помало акустичарском тону, следи инструментални форшпил, па нова строфа у хард-рок звуку. Ова композиција представља редак пример излагања строфа без рефрена, то је прича у којој песник Бора Ђорђевић ниже строфе у којима је последњи стих увек насловни, и има улогу припева. Тек на крају песме, са стиховима „збогом једино моје” добија се утисак својеврсне музичке коде.

Албум „Остало је ћутање” (1996) са поднасловом Western Music доноси посебну атмосферу. Насловну песму карактерише мелодија која подсећа на оне из вестерн филмова. И хармонска компонента имитира тај жанр. У песми су комбиновани акустични и електрични инструменти. Текст је филозофски, говори о смислу

живота о питањима на које су дати или нису дати одговори. Последњи у овој декади, албум „Нојева барка” (Hi Fi records, 1999) објављен у тешким годинама земље, садржи песме различите тематике, а издвојиле су се: насловна песма „Нојева барка” (за коју је музику написао Вицко Милатовић), и Ђорђевићеве кантауторске песме „Време ти истекло”, „Изгубљен случај”, „Царе”, „Гастарбајтерска 2”.¹⁸ На албумима уживо: „Од Вардара па до Триглава” (Београд, 1996), „Београд уживо '97 – 1”, „Београд уживо '97 – 2”, налазе се одабране песме снимљене на живим свиркама деведесетих година прошлог века.

Албуми у 21. веку:

Албум „Пишање уз ветар” (2001) симболише својим насловом *инат* – инат свему трагичном и аморалном, инат животним тешкоћама и тескоби, инат лошој уметности, инат као начин живота. Као и претходни, компонован је у рок и хард-рок звуку, али и у реге звуку. За овај албум је карактеристично учешће великог броја спољних сарадника – квалитетних извођача и познатих уметника, као што су били: певач групе „Eyeseburn” – вокал и трубач у реге песмама „Црно бели свет” и „Црно бели свет (и опет)” – у заједничком пројекту Боре Чорбе и Мише Алексића. Потом, пратеће вокале у песми „Чекајући човека” (текст Б. Чорбе, музика В. Милатовића) и у Ђорђевићевој композицији „Прокоцкан живот” отпевала је Марија Михајловић, у Ђорђевићевим кантауторским песмама „По ливади росној” и „Хоћу, мајко, хоћу” свирао је орке-

18 Ове године Бора Ђорђевић је објавио и албум „Њихови дани”. Иако су на албуму свирали сви чланови бенда „Рибља чорба”, албум је објавио под својим именом, јер је био политичке садржине и представљао је Ђорђевићев политички став. Осим песама „Београде”, „Сељачине” и „Забела”, Бора Ђорђевић је кантаутор свих песама.

стар Бобана Марковића, соло-партију на гитари у песми „Зашто сам отишао блуз” (текст Боре Чорбе, музика Џинџера и М. Алексића) одсвирао је Зоран Божиновић, док је у песми „Чекајући човека” (текст Б. Чорбе, музика В. Милатовића) гостовао глумац Јосиф Татић.

Шеснаести студијски албум „Рибље чорбе” – „Овде” (Hi Fi Centar, 2003), садржи дванаест песама у рок и хард-рок звуку. Са овог албума, између осталих, издвојиле су се кантауторске песме „Последња песма о теби”, „Плајваз” и „Говноваљ”. У „Последњој песми о теби” Бора Чорба пева о давно изгубљеној љубави, о сажалењу и борби са сâмим собом. У поетском тексту се преплићу метафоре из ранијег периода – лајтмотивски стих „ујед за душу”, на пример (са истоименог албума из 1987. године). Интересантно је да је помало суморан текст представљен музиком на дурској тонално-хармонској основи, стабилном тоналитету и без хроматских акорда којима би се унео утисак немира у музички ток и сâмим тим, у доживљај слушаоца. Напротив, кантаутор своју победу над периодом који га је прогањао музикализује светлим дурским тоналитетима, вокална деоница је развијена и шири се опсегом, а подвлачи је мелодијска линија електричне гитаре која између строфа свира уводну мелодију такође у вишем регистру.

Наредних година „Рибља чорба” објављује следеће албуме: „Трилогија 1: Невиност без заштите” (2005), „Трилогија 2: Девичанска острва” (2006), „Трилогија 3” (2006), „Трилогија” (2007), „Минут са њом” (2009), „Узбуна” (2012), и потом, албум уживо – „Гладијатори у БГ Арени” (2007). Потом су ту и концертни албуми „Нико нема овакве људе” (2010) и „Чорба се чује и без струје” (2015). Последњих година група „Рибља чорба” одражала је низ концерата у земљи и многобројне турнеје у региону. Јубилеј групе – 40 година, обележен је до сада успешним концертима у Америци и Канади, при чему

су концерти у Њујорку, Чикагу, Вашингтону, Мајамију и Торонту привукли велику пажњу њихових поштовалаца и љубитеља. Такође, група „Рибља чорба” континуирано наступа у градовима Србије и региона.¹⁹ С обзиром на то да је обележавање јубилеја још у току, очекује се наставак занимљивих музичко-песничких догађаја Боре Чорбе и групе.

3. Уместо закључка

Могло би још много тога да се каже о музичком стваралаштву Боре Ђорђевића. Овај рад је само делимично излистао његов вишеслојни музичко-поетски опус. Свакако би требало посветити више пажње различитим анализама његовог дела: с једне стране, анализи његовог књижевног опуса, с друге стране – анализи музике, при чему треба раздвојити музику за одрасле и музику за децу, потом музику за слушање и музику за позориште, музику коју је компоновао на своје текстове и ону коју је компоновао на туђе поетске предлошке, бавити се детаљније стиловима у његовој музици. Свакако се може закључити да је преко пет деценија континуираног стваралаштва у музичким водама учинило да песничка суштина бивствовања добије и музичку димензију. Живећи музику кроз компоновање рок музике, Ђорђевић се остварио као рокер, док се компонујући музику за све остале жанрове – поп, новокомпоновану, дечију и друге врсте популарне и примењене музике, Бора Ђорђевић остварио као музичар.

19 Након Округлог стола, одржаног у Андрићевом институту поводом доделе Андрићеве награде Бори Чорби, дана 7. јула 2018. године, група „Рибља чорба” одржала је велики концерт испред зидина Андрићграда. Током лета 2018, група је одржала низ концерата у градовима Србије и Црне Горе.

И, као што у сваком његовом сегменту истраживач може да пронађе инспирацију за свој научно-истраживачки рад, тако и Бора Ђорђевић каже следеће о својим идејним замајцима:

„Инспирација је свуда око нас. Све су песме личне, све су песме истините. Сад, да ли је то уметничка истина, мање-више, или баш права истина... Углавном је то права истина и онда је, нормално, тако и доносим”²⁰

Ana Zečević

Bora Djordjevic – songwriter

Famous serbian and yugoslovenian rock musician, Bora Djordjevic (1952), wrote a few hundred poems and songs for him self and for the rock 'n' roll group „Riblja čorba“, as well he wrote poems for the other singers and groups. He is acting artist more than a 40 years, and he's work was popular at literary, music and theater arts.

Key words: poetry, songs, books, music, rock, author, songwriter, idea, style, genre.

20 Интервју са Бором Ђорђевићем водила је Милица Савић, а цитат је преузет из њеног текста „Бора Чорба: Криза аутора код нас је велика”, од 30. јуна 2015, са сајта: www.iserbia.rs.